

12. Znamenje umnoženja kruha (6,1-21)

Imamo dva izvještaja u sinoptičkim evanđeljima koji govore o umnažanju kruhova; u nekim pojedinostima čini se da je Ivanov izvještaj bliži prvom (Mk 6,30-53 par.), a opet u drugim pojedinostima da je bliži drugom sinoptičkom izvještaju (Mk 8,1-10 par.).

Istraživači se ne mogu složiti koji evanđelist o kojem ovisi, niti o stupnju međusobne ovisnosti. Sva se četiri evanđelista slažu da su Isus i apostoli na raspolaganju imali odveć skromne zalihe hrane (5 kruhova) kojim su nahranili tisuće, da je bilo trave u poluaridnom kraju, da je Isus blagoslovio hranu i potom naredio apostolima da hranu razdijele mnoštvu, da su ostaci skupljeni u 12 košarica te da je Isus nakon svega hodio uzburkanim morem prema učenicima.

Ipak, među razlikama uočljiva je Ivanova tendencija naglasiti apsolutnu Isusovu kontrolu nad situacijom (kušajući učenike; zapovijeda im; sam razdjeljuje hranu; naređuje im skupljanje ulomaka) da bi na koncu odbio pokušaj mnoštva da manipulira njime.

Po strukturi, ovaj je tekst o značenju sličan onom iz Iv 5: prvo se opisuje stanje potrebe – mnoštvo se kupilo oko Isusa, a učenici konstatiraju nedostatak hrane (tamo smo imali opis bolesti). Nakon što se dogodilo čudo, imamo “dokaz”: tamo je bolesnik ustao, uzeo postelju i otišao kući a ovdje se događa impresivno obilan ostatak hrane (6,12-13) na temelju kojeg Isus razvija nauku.

6,1-4: *Nakon toga... Bijaše blizu Pasha...*

Prethodna vremenska oznaka bila je u 5,1 gdje se uopćeno govori o *židovskom blagdanu*. Ovdje nam evanđelist govori kako bijaše *blizu Pasha, židovski blagdan* (6,4). Ovo je druga od tri Pashe koju spominje Iv. Sam spomen Pashe čitatelja nuka da pomisli na Mojsija, manu i Izlazak kao pozadinu na kojoj treba promatrati događaje u ovom poglavlju Evanđelja. Stoga spomen Pashe nema samo kalendarsku nego i simboličnu vrijednost.

6,5: *Gdje da kupimo kruha da ovi blaguju?*

Ovim pitanjem, upućenim Filipu, Isus pita odakle može doći kruh za sve ove? Koji bi to izvor kruha mogao biti? Dakako, s obzirom da su u pustom kraju običan, zdrav ljudski um ne može dati pozitivan odgovor i sada sebi priznaje – ne znam, nisam u stanju reći. Ono što čovjek ne može, Isus može. Ovo pitanje je postavio da bi čovjeka suočio s njegovom nemogućnošću riješiti ovaj problem. Sada će svojim učenicima pokazati da postoji kruh kojeg oni ne poznaju, kao što ni Samarijanka nije znala odakle dolazi voda (4,22), Nikodem odakle dolazi vjetar (3,8), ravnatelj stola odakle dolazi vino (2,9).

6,6-14: čudesno umnoženje kruha – znamenje *Kruha Živoga*

U ovim recima evanđelist opisuje sam događaj umnažanja kruha. Pri tom koristi i posebne detalje koji pojačavaju euharistijski simbolizam ovog događaja (termini tipični za euharistijski ambijent: εὐχαριστέω-*zahvaliti*, κλάσμα-*ulomak* συναγωγή-*skupiti*)

To nije slučajno nego treba poslužiti za svraćanje pozornosti čitatelja na slojevitost ovog teksta. Kao što je razgovor s Nikodemom bio obilježen upotrebom pojma *rađanja* koje je imalo više značenja, ili kao što je *voda* imala više značenja u razgovoru sa Samarijankom, tako ovdje u 6. poglavlju *kruh* postaje višeznačna stvarnost.

S jedne strane, to je obična riječ kojoj svi znaju značenje. Učenici u pustom kraju ne mogu nabaviti kruha. To im daje do znanja da kolikogod imali iskustvo kruha trebaju postati svjesni da nisu njegovi gospodari, nemaju vlast nad njegovim izvorom. Čudo kojim Isus umnožava *5 ječmenih kruhova i dvije ribice* omogućuje mu da se predstavi kao onaj koji o kruhu zna daleko više nego učenici, štoviše on njime gospodari i zato ga može čudesno dozvati u ogromnim količinama čak ovdje u pustinju! 12 košara ostataka odgovaraju 12 plemena Izraelovih i 12 mjeseci u godini – to je obilje koje dostaje za ukupnost ljudi i vremena! Nakon što prođe fascinacija čudom, ostaje zaključak – Isus o kruhu zna više nego mi. I još više, on ima moć zahvaćati u stvarnost kruha! Zahvaljući tome, Isus sada može učenicima kruh predstaviti u novom svjetlu i novom značenju.

Čovjek se od životinje razlikuje po tome što može čitati simbolično značenje pojedinih sastavnica stvarnosti. Kruh, kao i seksualnost i druge stvarnosti ima svoju doslovnu, ali i onu drugu dimenziju. Na prvoj, doslovnoj razini, kruh služi za održanje života i vrste. No, on je puno više. On ne služi samo za primanje nego i za davanje života – roditelj jede kruh da bi živio, ali ga daje djetetu da bi mu pružio život. Time pruža goli život, no u isto vrijeme u tom kruhu pruža i ljubav. Kruh tako postaje izraz ljubavi tj. izraz odnosa koje ljudi žive.

Čovjek pojedine sastavnice stvarnosti koristi ne samo za održanje vlastitog golog života, nego pomoću njih stupa u odnos s drugima – s čovjekom, svijetom, Bogom... Čak bismo mogli reći da je čovjek upravo onoliko koliko to čini – time potvrđuje svoje čovještvo u odnosu na životinju s kojom dijeli zemlju i hranu. Ovo stupanje u odnos, zajedništvo s drugima – s čovjekom, svijetom i Bogom – kruh je čovještva, kruh čovjekovog života.

Međutim, čovjek može stupiti u odnos s drugim samo ako dijeli svoj kruh s njim, ako dijeli svoje vrijeme, snagu...ako dijeli svoj život s njim. Dijeliti svoj život s drugim/živjeti za drugog jest najviša mogućnost koju čovjek može živjeti. No, neće li onda ugroziti svoj život? Neće li onda njemu ostati manje života? Da li da ide naprije ili nazad, da li da dijeli svoj život ili ga čuva za sebe da mu ne uzmanjka?

Kao potpora ovoj dilemi, Isus umnaža kruh i tumači njegovo značenje. Čovjek je doista stavljen u misterij: spašava svoj život ako ga razdaje, a gubi ga ako ga ne dijeli. No, Isus će u ovom poglavlju Evanđelja potvrditi ne samo da čovjek svoj život zadobiva ako stupa u odnos s drugima i ako ga dijeli, nego će kao kruh pravog čovjekovog života istaći sinovski odnos prema Ocu nebeskom i bratski prema svim ljudima. Ne samo da takav *kruh* postoji nego je on jedino što može hraniti istinski život.

6,14: *Kad Isus dozna da kane zakraljiti ga, povuče se u goru posve sam.*

Narod je doživio čudesno umnoženje kruhova. Dobro je vidio što se dogodilo i zaključio su što bi sada bilo najbolje za njih. Ako ovaj Gospodin iz Nazareta može i hoće takve stvari raditi, zašto mi to ne bismo iskoristili? Evo zdrave, naravne čovjekove logike! Svidjelo im se čudo i ono što čudo donosi – mnogo kruha bez rada i brige! Isus je htio da ovo čudo ne bude samo čudo umnoženja kruha nego da bude znamenje – znak druge stvarnosti koja je čovjeku dostupna i koja mu je kruh života. Narod to ne zanima, njima treba mnogo sigurnog i što jeftinijeg kruha i onda su riješili svoj životni problem. Spremni su ga i zakraljiti samo da osiguraju ono što je sada započelo.

Isusu se prijedlog ne sviđa. Odlazi od njih. Nije htio brzi happy-end. Da, Isus se čudno ponaša i nije onako dobar kako bi to ljudi htjeli. Evanđelist Marko nam pripovijeda kako nakon prvog dana javnog djelovanja, koje je završilo tako da je sav grad nagrnuo k njemu sa bolesnicima i opsjednutima, Isus noću odlazi na osamu u molitvu. Pronalaze ga Šimun i drugovi i kažu: svi te traže! Na to Isus odlučuje krenuti dalje, propovijedati i u drugim mjestima (1,16-39). Nije htio ostate u tom mjestu, lijepo otvoriti ambulantu, polikliniku i sve izliječiti. Ne, on smatra da je važnije ići u druga mjesta propovijedati Evanđelje. Važnije je provesti noć krvave muke u Getsemaniju i važnije je ići na križ nego izliječiti sve bolesnike. Važnije je Evanđelje i novi život koji ono daje od liječenja i zdravlja. Evo, Isus je čudan. Čudno razmišlja. Zato ne začuđuje što sada odbija postati kraljem i brinuti o njihovom zdravlju, davati im kruha bez motike. On smatra da je nešto drugo važnije. Važnije i od zdravlja i od kruha!

Isuse, pa ti si nemoguć i nepodnošljiv! Uopće nisi dobar, jer da si dobar onda bi sve izliječio i stalno bi se brinuo o nama... Koliko pobožnih ljudi ovako razmišlja? Koliko je preosjetljivih srdaca koja ne mogu prihvatiti Isusove kriterije? Ima ih i među učenicima. O, itekako ih ima.

6,16-18: *Kad nastaje večer, njegovi učenici uđuše u lađicu i krenuše...*

Kamo će njegovi učenici dok je Isus na gori, u osami? Kamo će od njega? Iz ovog odlomka Evanđelja po Ivanu to ne vidimo, ali vidimo iz usporednog Markovog odlomka. Marko u 6,45 kaže otvoreno: Isus prisili učenike da prijeđu prijeko! Morao ih je prisiliti! I njima se bilo teško rastati od ovog mjesta umnoženja kruhova, teško vidjeti propuštenu priliku da Isus postane kralj! I u

njihovima srcima gorjela je ista želja kao i u narodu, želja za zdravljem, za kruhom želja da Isus bude kralj. Pa i kad bude uskrsnuo i uzlazio k Ocu, i onda će im to prijeći preko usana: *Gospodine, hoćeš li sada uspostaviti kraljevstvo* (Dj 1,6)? I opet će čuti da je važnije poći propovijedati Evandjelje sve do kraja zemlje (Dj 1,8). Čudna neka logika, teška škola za Isusovog učenika!

6,19-21: ...*ugledaju Isusa gdje ide po moru...prestraše se...Ja sam...*

Iako se čini da je Isus digao ruke od svega i da više ne kani za njih činiti čuda, on ih nije napustio. Naprotiv! Dolazi im, opet na čudesan način. Pokazuje da je na uzburkanom moru blizu; i kad ga vide i kad ga ne vide, da je s njima.

Spoj čudnog umnažanja kruha i hodanja po vodi podsjeća na Mojsijeva čudesa koja su se zbila pri izlasku nakon prve Pashe (mana, Crveno more), čak i mrmljanje u 6,41 odgovara sličnom postupku Izraelaca za vrijeme putovanja kroz pustinju (Izl 16,2.8). U skladu s tim, nije slučajno da će uslijediti usporedba Isusa i Mojsija. U njoj će Isus reći da nije Mojsije dao istinski kruh s neba jer oni koji su jeli manu umrli su (Iv 6,32.58). *Ja sam Kruh s neba*, reći će im i time naznačiti razliku između sebe i Mojsija a sve kako bi progovorio o veličini kruha kojeg im daje.

Došavši po vodi, Isus im kaže *Ja sam*. Ove riječi su odjek SZ-ne objaviteljske formule *Ja sam Jahve*. Tim je riječima Bog objavljivao svoje ime i svoju prisutnost, davao do znanja Izraelcima da je sada i ovdje s njima i za njih. U Evandelju po Ivanu Isusovo *Ja sam* dolazi sedam puta: *kruh života* (6,35.41.48.51), *svjetlo svijeta* (8,12; 9,5), *uskrsnuće i život* (11,25), *pastir dobri* (10,11.14), *vrata ovcama* (10,7) *pravi trs* (15,1.5) *te put, istina i život* (14,6).

Ove Ivanovske slike temelje se na osnovnom ljudskom iskustvu koje spasenje doživljava na temelju iskustva zla: čovjek naime u pravilu tek onda spoznaje vrijednost nekog dobra (npr. zdravlje, život) kad ga ošteti ili izgubi. U Ivanovu je evandelju taj odnos izvrnut i zaoštren: čovjek postaje svjestan tame tek onda kad svjetlo počinje sjati. Bez svjetla, tama bi se smatrala normalnim stanjem. Što je smrt, moguće je spoznati tek nakon što se iskusi život.

Strah kojeg su učenici maločas iskusili na vodi biva raspršen Isusovim riječima *Ja sam!* One su jače od svega materijalnoga oko njih kao što je bila jača Isusova riječ kojom je umnožio kruhove. Toj riječi koja je učinila čudo, Isus sada daje objašnjenje: *Ja sam!* Bog je ovdje s vama! Ova naša stvarnost samo je dio stvarnosti u koju ulazi Božja stvarnost. U naš život, koji je ograničen mnogo čime – duže ga neće biti nego što ga ima pa stoga više nije život nego što jeste – ulazi njegov život koji ničim nije ograničen. On je tek pravi život!

Ovim događajem na moru, Isus smješta umnoženje kruha u pravu perspektivu: umnoženi kruh dolazi iz onog dijela stvarnosti kojeg čovjek po sebi ne poznaje. No, to ne znači da je manje stvaran. Mi još uvijek ne poznajemo ni stvarnost koju gledamo svojim očima, a njen smo dio – znanost ne zna što je život, ali mi ipak živimo; iako nam nije jasno kako, nismo zato manje živi.

Sada su učenici pripremljeni da mogu čuti Isusovu riječ koju će uskoro izreći: *Ja sam kruh života* (6,48). Tada će razumjeti da se radi o kruhu koji daje i hrani život, ali na drugoj razini. Da se radi u ulasku stvarnog života u ovaj naš ograničeni i da je Isus onaj koji nam pruža kruh tog života. Kao što je bio njihov mir i sigurnost na podivljalom moru, Isus će tako u njihovom smrtnom životu postati kruh života vječnoga.